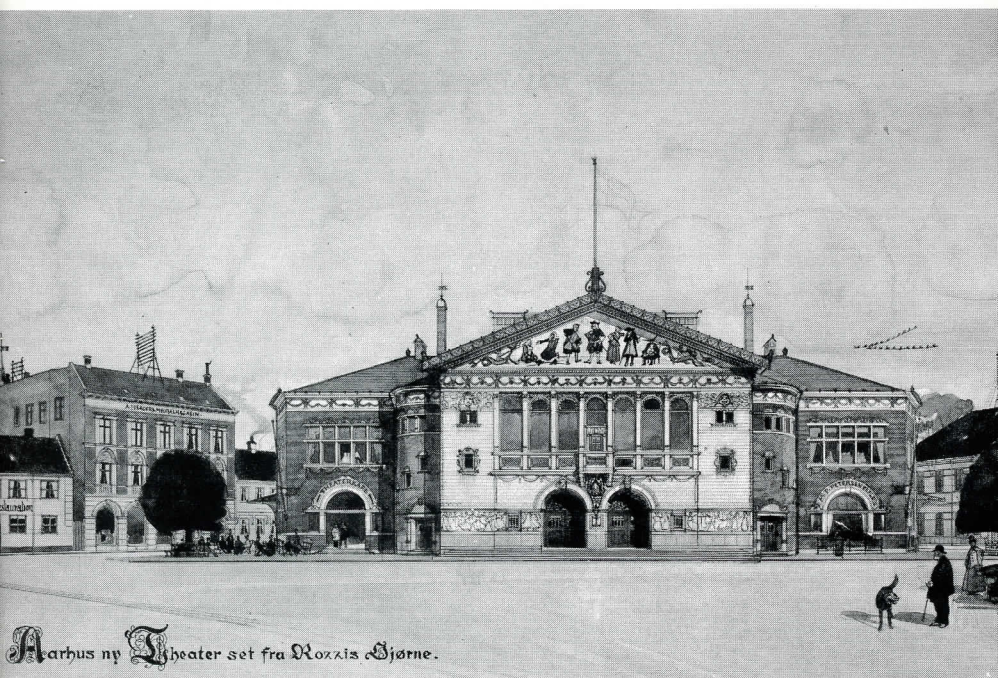

Aarhus ny Theater set fra Røzzis Bjarne.

AARHUS TEATER

AARHUS TEATER

Sæsonen 1967-68

Teaterchef: Edvin Tiemroth

Finn Savery og Ernst Bruun Olsen

ERNST BRUUN OLSEN
„BAL I DEN BORGERLIGE”

Premiere den 27. april 1968

Som digter er Rifbjerg den, der giver det mest nuancerede samfundsbillede. Erik Knudsen skyder til næsten alle sider på een gang. Bruun Olsen gennemlyser sine temaer, så man kan se deres dobbeltbundethed. *Teenagerlove* er stadig 1960-ernes dramatiske hovedværk, stærkere og mere konsekvent i sin tankegang, satire og symbolik end noget andet, der er skrevet i disse år. Da Poul Henningsen efter premieren på Det kgl. Teater sagde forfatteren tak, omfavnede Bruun Olsen ham med spørgsmålet: »Er du tilfreds, mester?« Det var han.

Fire år efter *Teenagerlove* kom *Bal i den borgerlige*, en musical – som det første af værkerne med musik af Finn Savery. Det er både et realistisk stykke og et drømmespil, en ideologisk satire og en fantasikomedie. Mange af dialogerne i arbejderfamilien synes direkte kalkeret af efter dagens virkelighed. Men stykket svinger mellem fortid, lidt nærmere fortid og nutid. I teknisk henseende er det en ætling af Strindbergs *Drømmespil*. Mellem nyere digtere står det i gæld til Brecht.

Temaet er mindst 40 år gammelt, men så aktuelt at virkeligheden så at sige indhentede det, mens stykket gik på Det ny Teater. »Skal arbejderbevægelsen være socialistisk eller borgerlig?« Sådan kunne man formulere stykkets politiske spørgsmål. Valget i efteråret 1966 gav eet svar derpå. Sidste valg gjorde ikke værkets problemer mindre aktuelle.

Men dette er naturligvis kun stykkets idé, sat i relation til den mest nærgående aktualitet. Som tidløst værk handler det om den rene socialisme, stillet op mod det taktiske og parlamentariske demokrati. »Vi har jo ingen magt,« siger arbejderren. »Så tag den,« svarer hans kone. I disse to skikkelser – og i disse replikker – er konflikten mellem to politiske og menneskelige grundholdninger trukket op med hårde streger. At stykket også er et tendensstykke – hvor forfatteren står på arbejderkonens side – er slået fast af Ernst Bruun Olsen selv. I en TV-diskussion henviste den socialdemokratiske fol-

Manden:

For saten Ellinor. Det er forår.
Verdenshistoriens største forår!

Alle:

Vi propper ham ne' i lokumstønd'en!
Der kan han hente ugeløn'n.
Den rige lort i flip.
Ham gi'r vi træk og slip!

ketingsmand, Anker Jørgensen, til grundlovens hindringer for en ren socialisering. »Så lav grundloven om,« svarede Bruun Olsen.

Men stykket har også et kulturelt og i grunden upolitisk sigte. Det handler om menneskelig kvalitet, om modet til at bryde ud af vaneringen. Arbejderen i *Bal i den borgerlige* slår sig til tåls. Han er sig selv nok: den evige bourgeois i en arbejders lignelse.

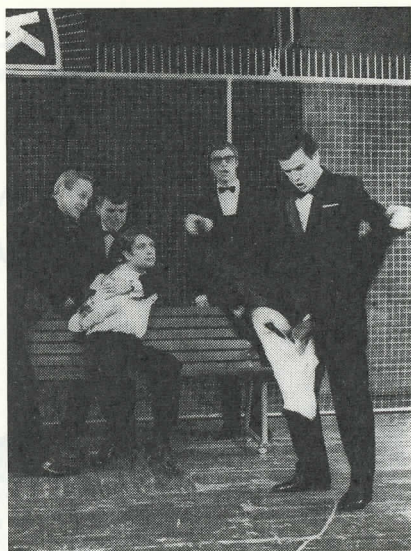
Hans kone er i enhver henseende hans modsætning: realistisk i sit syn på de sociale vilkår, energisk individualist og oprører ud fra et kvindeligt revolutionært instinkt. Det er det oppositionelle og selvstændige i hendes natur, der gør hende til forfatterens talerør for den rene socialisme. Det er også hende, der synger visen om merværdien med de aforistisk formede vers:

»Finansen gik på simpelt rov,
Det' merværdiens simple lov.«

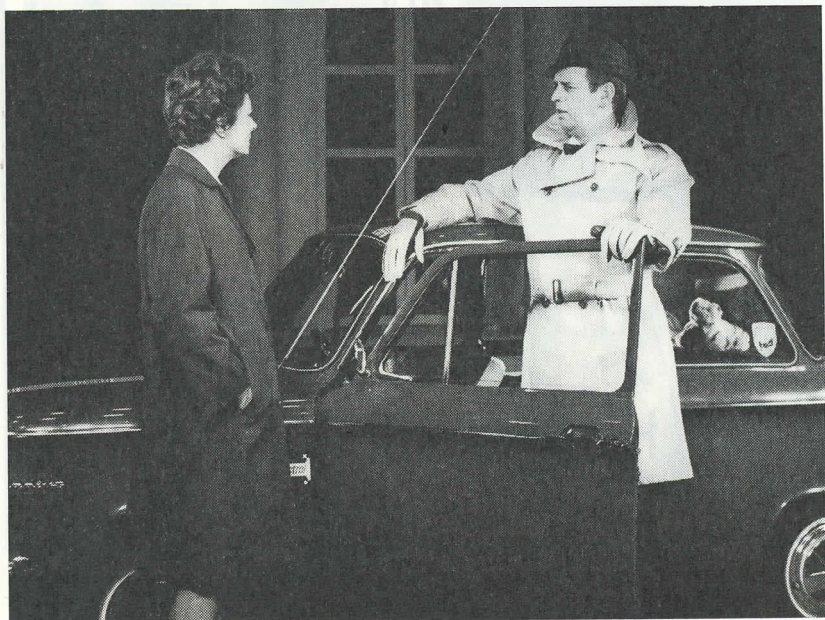
Stykkets tredje element er banden af unge overklassefolk, dem som den egentlige kamp står om. Hvordan vil det gå dem? Det kan kun virkeligheden give svar på. Om dette svar er kommet, må hver enkelt tilskuer tage stilling til. Stykket selv slutter i en symbolsk finale, hvor kapitalister og arbejdere i næsten religiøs henførelse vender brodden mod sig selv. Det er en udpræget ironisk slutning. For den slags sker kun i drømme. Tilbage på scenen sidder arbejderkonen, ensom som alle oprørere, men parat til at gøre dagens arbejde med sin sans for realiteter. Som Poul Henningsen og Klaus Rifbjerg ser også Ernst Bruun Olsen tilværelsens mening og håb i kvinden. »Kvinder er fulde af fornuft og kærlighed,« som det hedder i *Teenagerlove*.

Ernst Bruun Olsen har skrevet andet end de to her omtalte værker, især en række kloge og følsomme radiospil. Men det er på teatret, at han idag er en central digter – og vor største succesforfatter.

Borgersønerne:
Hjertlig velkommen til Bal i den bor-
gerlige.

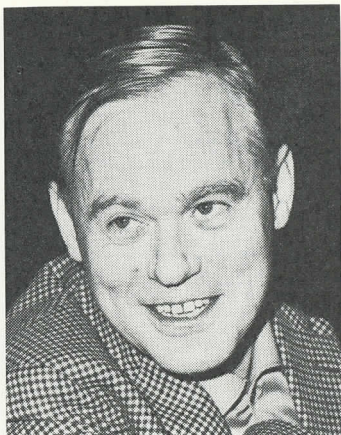

Konen: Hvorfor kører du så vildt Kaj?

ERNST BRUUN OLSEN

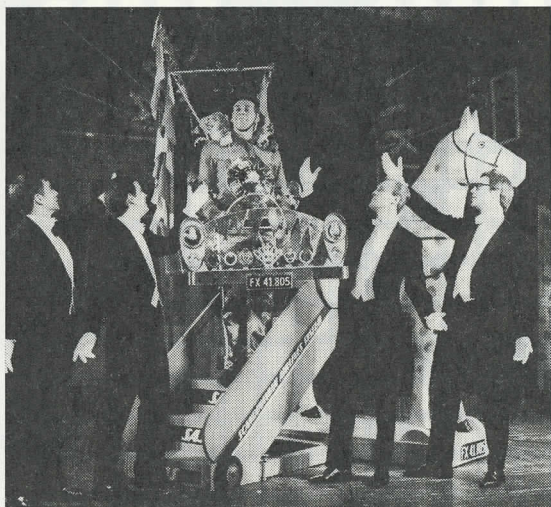
(f. 1923) vågnede pludselig en morgen og var berømt! Nærmere betegnet 14/10-62, dagen efter premieren på hans gennembrudsmusical »Teenagerlove« med musik af Finn Savery. Inden da havde Bruun Olsen dog forberedt sig grundigt som kunsthåndværker, skuespiller, instruktør, hørespilforfatter etc. Allerede Bruun Olsens første hørespil »I morgen skal jeg videre« (1958) viste forfatterens repliksikre professionalisme; flere hørespil fulgte hurtigt efter, plus et inciterende TV-spil: »Et fjernsynsmareridt« i 1964. I 1966 fulgte så et nyt smashhit, folkekomedien »Bal i den Borgerlige«, som siden har gået på triumftog rundt omkring både i Danmark og udenlands.

FINN SAVERY

(f. 1933) fik sit gennembrud som teaterkomponist med Palle Skibelunds opsætning af Erik Knudsens »Frihed, det bedste guld« på Studenterscenen i København foråret 1961; en satirisk revykomedie med bestemt socialt sigte, der ikke mindst musikalsk foregreb Bruun Olsens »Teenagerlove-succes« året efter. Savery har gennemgået Konservatoriet og arbejder nu i det mere stille med »alvorlige« »opus'er« for egen regning. Hermed ikke sagt, at teatermusik ikke er en alvorlig sag; en virkelig teaterkomponist er en sjældenhed.

Borgersønnerne:

Hil vor auto-
gud og afgud!

Hil vor velfærds gyldne skin

Konen: Akja jeg har smænd påta't mig et lille ekstra-job
for og kvikke dagligda'ns budget lidt ekstra op.

Hvordan ser man fra politikerhold på Bruun Olsens meninger i BAL I DEN BORGERLIGE? Vi har spurgt 6 århusianske politiske personligheder, som hver fra sin side belyser spørgsmålet:

SCHACK PREETZMANN:

Man må vel se med sympati på, at et skuespil beskæftiger sig med centrale spørgsmål, der er lige så gamle som vores århundredgamle arbejderbevægelse.

En jævn arbejder ville nok ønske, at spørgsmålet også blev besvaret. At der kan være tvivl om, hvilken vej stykkets satire vender, ses vel bl. a. af, at også socialdemokrater har ladet stykket opføre for deres medlemmer.

Måske kan man sige, at stykket i sig selv snarere anskueliggør den afstand, der skiller den moderne såkaldt venstreorienterede fra den almindelige arbejder.

I hvert fald kan det blive interessant at få at se, om århusianske arbejdere er mere modtagelige for ironien i »Bal i den Borgerlige«, end de f. eks. ville være for en simpel skriftlig eller mundtlig fremstilling af merværdi-læren eller af socialismens forhold til staten.

8. forestilling i sæsonen 1967-68

ERNST BRUUN OLSEN

BAL I DEN BORGERLIGE

En folkekomedie med sange

i 2 akter

Musik: FINN SAVERY

Dekorationer: HELGE REFN

Orkesterleder: HELGE GRAMSTRUP

Danseinstruktion: VERNER ANDERSEN

Isenesættelse:

PETER ESZTERHÁS

efter Ernst Bruun Olsens mise-én scene

PERSONERNE:

Konen
Manden
Sønnen
1. borgersøn
2. —
3. —
4. —
Borgerpigen
1. fabriks pige
2. —
1. kone i vinduet
2. — — —
Tysk vagtpost
Refrænsangeren

Hannah Bjarnhof
Aksel Erhardtzen
Benny Bjerregaard
Bent Thalmay
Svend Johansen
Ole Wegener
Jørn Budolfson
Fritze Hedemann
Karen Wegener
Birgit Conradi
Marie Brink
Elna Brodthagen
Erling Dalsborg
Otto Brandenburg

Orkester:

Helge Gramstrup (klaver, orgel, cembalo, vibrafon) –
Mogens Hansen (saxofon og fløjte) – Hans Jakob Sahlertz (guitar)
Poul Ehlers (bas) – Bent Johnsen (trommer)

Scenemester: Aage Rishøj – Belysningsmester: Carl E. Andreassen

Rekvisitør: Frode Sørensen – Regi: Jørn Walsøe

Lydteknik: John Lindskov – Suffli: Ingeborg Jensen

NSU PRINZ venligst udlån af **MOTOR-DEPOTET**
JENS JUULSVEJ 11 . VIBY J . TELEFON (06) 14 63 00

Pause mellem akterne

Spilletid ca. 2¼ time

KAJ SØLVSTEN RASMUSSEN:

»Venner, hvor er vort fædreland dog kønt« skrev C. Hostrup i 1884 i sin »Vise om andemad«. Han beskrev heri, hvordan andemaden »siger til bølgen: rør dig ikke mer, for du synder dog mindst, når du sover; bort med al uro, larm og kiv, se her er grønhed, her er liv«. Men så slutter han: »Andemad bort, den fordring bær vi frem, den ingen sjæl ved noget godt vil skille; men det må leves, livet i vort hjem, og vi tåler ej mer, det står stille. Oprør vi priser ej, nej stop, men skål for dem, som rører op!«

I dag er det Ernst Bruun Olsen, der i tidens rytmer og springende fremstillingsform giver et skarpt satirisk billede af tidsånden i halvtredsernes og tressernes arbejderbevægelse i Danmark.

Heldigvis behøver samfundsrevseren ikke at være strengt saglig, men kan tillade sig at »smøre tykt på« og rive os en ordentlig portion peber i næsen. Hans opgave er nemlig nu som i 1884 at vække de sovende til dåd.

Har Bruun Olsen da ret i, at arbejderbevægelsen i efterkrigs-årene på grund af åndelig dovenskab er faldet hen i en behagelig, borgerlig tilværelse og har droppet ideerne om overtagelse af kontrollen med produktionsmidlerne?

På baggrund af de seneste års politiske udvikling er man tilbøjelig til at give ham medhold. Men jeg tror, det i langt højere grad er angsten fra tyverne og trediverne, hvor sult og nød var daglig gæst i arbejderhjemmene, der har fået arbejderne til at koncentrere sig om at give næste generation større sikkerhed i tilværelsen, og derved fået dem til at glemme perspektivet.

Hvis vi ikke havde nogen til at holde os vågne for, at den politiske kamp har større mål end øjeblikkelig behagelighed, ville andemaden hurtigt brede sig på de sovende bølger. Derfor må man glædes over, at Ernst Bruun Olsen provokerer til diskussion. Skål for dem, som rører op!

ROLF HAUGSTRUP:

I en tid hvor ordene folkestyre og demokrati trues med at blive devalueret, er det vidunderligt at møde en dramatiker som Ernst Bruun Olsen, der bryder alle skranker og siger tingene ved deres rette navn for derigennem at ruske op. Han er intet mindre end socialt provokerende i »Bal i den Borgerlige«. Kapitalister og socialdemokrater får en opsang, som man ikke mindes at have hørt tidligere, og han klæ'r dem af til skindet. Han svinger svøben som samfundsrevser, men der er perspektiv, humør og bid i hans replikker. Lad så være, at det hele kan virke lidt forvirrende, når det i stykket svirrer med begreber som magt, demokrati, højfinanssen, arbejdernes fællesskab, kampen mod kapitalen og meget mere.

»Bal i den Borgerlige« blev ved fremkomsten betegnet som elegant teater, og det er rigtigt, at Ernst Bruun Olsen kan sin metier, men han vil mere end underholde, han vil diskutere hårdt og ligepå for at blive i stykkets sprog. Her udleveres såvel arbejdsmiljø som de såkaldte borgerlige, de fremstilles som kontraster, men man aner forbindelsen. Da stykket havde premiere i København gik diskussionen livligt i måneder, og der faldt drøje hug. Aarhus Teaters præsentation af værket vil forhåbentlig gøre det samme. Vor samfundsform bygger på, at meningerne brydes, vi skal engageres og have en mening om tingene, men har vi mod dertil? Det er et af de spørgsmål Ernst Bruun Olsen rejser i sit stykke. Svaret bør blive et klart og fuldtønet ja, thi uden stridsmænd dør folkestyret af ligegyldighed.

Sønnen: Det må være det Romerretten
kalder: Ikke u-kærkommen vold!

Nej nu stiger sgu kunsten! Er det dig Kaj?
Er du både til hest og bils Kaj?!

Manden: De bare skø' ham. Han kom ikke engang for en domstol.

Konen: De kommer jo aldrig for en domstol.

PER BENDIX:

»Det økonomiske maskineri i det tyvende århundredes udviklede verden har druknet revolutionen i forbrugsvarer, siger den amerikanske historiker A. Schlesinger Jr. og dette begræder Ernst Bruun Olsen.

Hvad Bruun Olsen vil gøre ved det, står mig ikke rigtigt klart og jeg tvivler på at han selv ved det. Det er ikke nok at solidarisere sig med konen, som Svend Erichsen i sin programartikel siger, at Bruun Olsen gør. At beslutte sig til at tage magten giver ikke megen vejledning for en revolutionær. Hvordan, er det naturlige spørgsmål? Og videre, hvad vil man egentlig bruge den til, når man har fået den. Forbyde arbejderne at have biler?

Ernst Bruun Olsens bemærkning til Anker Jørgensen, at grundloven bør laves om, siden den er en hindring for en ren socialisering, gør, at man får lyst til at spørge: På hvilken måde, hr. forfatter! Hvis det er rigtigt at konen har mest ret, lad os så vide om dette er et: Til våben!

Bruun Olsen forekommer mig som filosof tyndbenet og som samfundsrevser reaktionær. Men jeg glæder mig til at se spillet gå over scenen.

Konen:

Kaj!! Så har du alligevel været me'!

Manden:

Nu må vi jo ikke overdimensionere
det her . . .

Refrainsangeren: En rose fra Hawaii – min skat!
den blomstre kun for dig – i nat!

B. BAUNSGAARD:

Der er altid noget gribende ved at høre om en stor bevægelses fallit. Og »Bal i den Borgerlige« er fortællingen om socialismens fallit. Ernst Bruun Olsen vil gerne have en til at tro, at det er gravskriften over Socialdemokratiet, men det er mere.

Et sted i stykket siger Manden:

Bare vent og se: når først der er kommet arbejderflertal i Folketinget så skal du bare se hva' der sker!

Hertil svarer Konen:

Der vil ikke ske en ski' Kaj. For arbejderne bry'r sig slet ikke om at have magt. For de vil bare have det godt ...

På et politisk møde fornylig sagde en overbevist socialist: »Det tragiske er, at der ikke er bare et lille forsikringsselskab, der skal føres tilbage til privatkapitalismen af den nye regering. Ikke bare et lille selskab.«

Manden har ret. Det er tragisk og gribende. Derfor er »Bal i den Borgerlige« gravskriften over socialismen. Det socialistiske flertal fra 1966 til 1968 blev blot anvendt – som Konen profete-rede – til økonomisk sløseri.

INGRID HIND:

Et nøgleord i Ernst Bruun Olsens folkekomedie er *værdighed* – et ord »i den gamle stil« bliver der sagt – et ord man har glemt hvad betyder. Det mister sin betydning, sit indhold, når de der har magten benytter den til at undertrykke andre, og når de der bliver undertrykt ikke gør oprør. Indførelse af socialisme er ikke et mål i sig selv, med et middel, omend ikke tilstrækkeligt, til at skabe lighed og dermed mulighed for et værdigt forhold mellem mennesker. Arbejderen skal kunne være sig selv bekendt som han er og ikke stræbe efter »at føle sig som overklasse« – der skal slet ikke være nogen overklasse.

Med arbejderkonen Ellinor som talerør viser forfatteren, hvordan arbejderen (socialdemokraten) har opgivet kampen for produktionsmidlernes overgang til samfundsejendom. Han tager til takke med bilen og synger:

»sidde og nyde sit eget regime,
sidde og passe sin egen maskine«.

Hans private bil købt på afbetaling er en erstatning for andel i den maskine, han passer hver dag fra 7–16, og samtidig har han opgivet at kæmpe for medbestemmelsesret i det samfund han lever i – han har fået nok i sig selv og sit eget. Om den tidligere revolutionære arbejder, som er blevet borgmester og nu samler ind til en statue af kongen, siger Ellinor: »Der er jo ingen værdighed i det. Er det folkestyre!« Hvis de der får del i magten bliver reaktionære og støtter det bestående for at bevare deres egen magtposition, hvad er så demokratiet værd? Det spørges der om, og Ellinor svarer spontant: »Ta' dog den magt«. Udfordringen ligger i, at forfatteren kræver en fornyelse af demokratiet gennem en ikke-demokratisk magtovertagelse. Vi så, at arbejderflertallet i 66 gjorde det ikke, for det var ikke et revolutionært-socialistisk flertal men et borgerlig-socialdemokratisk, og derfra var springet ikke langt til sidste valgresultat. Ellinor erkender den bevidst socialistiske arbejders håbløse situation, men hun opgiver ikke, hendes håb er, at sønnen, studenten, vil tage kampen op efter hende. »Hvordan skal man gøre oprør« spørger han og viser direkte hen til idag, hvor studenter demonstrerer ikke kun mod manglende demokrati på *deres* arbejdspladser, men mod autoritær socialisme i Øst og udhulet demokrati i Vest. De opfordrer de rige landes arbejdere til solidaritet med det egentlige proletariat, de undertrykte og udbyttede i u-landene. Det er verdenssocialismen det gælder. Men skal det lykkes, må studenter og arbejdere finde sammen og bogen om merværdien må hentes frem fra pulterkammeret. Den dag skulle nemlig komme, hvor danske arbejdere ligesom polske og vestberlinske foranstalter moddemonstrationer til fordel for det bestående. Det ville være uværdigt.

AARHUS TEATER

har i sæsonen 1967-68 opført:

- Sandy Wilson:* BOY FRIEND
Isenesættelse: Bent Mejding
Re-premiere den 18. august
- William Shakespeare:* RICHARD DEN ANDEN
Isenesættelse: Palle Skibelund
Premiere den 1. september
- Bernard Shaw:* DJÆVELENS DISCIPEL
Isenesættelse: Edvin Tiemroth
Re-premiere den 8. september
- Slawomir Mrozek:* TANGO
Isenesættelse: Preben Neergaard
Premiere den 14. oktober
- Erik Bøgh/
Jens Louis Petersen:* JORDEN RUNDT I 80 DAGE
Isenesættelse: Edvin Tiemroth
Premiere den 6. december
- Joe Orton:* PENGE I KISTEN
Isenesættelse: Clara Østø
Premiere den 13. januar
- Jean-Paul Sartre:* KEAN
Isenesættelse: Edvin Tiemroth
Premiere den 5. marts
- Ernst Bruun Olsen:* BAL I DEN BORGERLIGE
Isenesættelse: Peter Eszterhás
Premiere den 27. april
- STUDIOSCENEN:
- David Halliwell:* LILLE MALCOLM OG HANS KAMP
MOD EUNUKKERNE
Isenesættelse: Peter Eszterhás
Premiere den 21. oktober

Teater andre steder

ODENSE TEATER har netop haft premiere på Finn Methlings *Damen med parasollen* i Ole Ishøjs iscenesættelse. Mogens Brix-Pedersen er ene hane i kurven blandt 12 damer, heriblandt Lise Wolst, Lone Helmer, Marianne Flor og Merethe Arenstrøm.

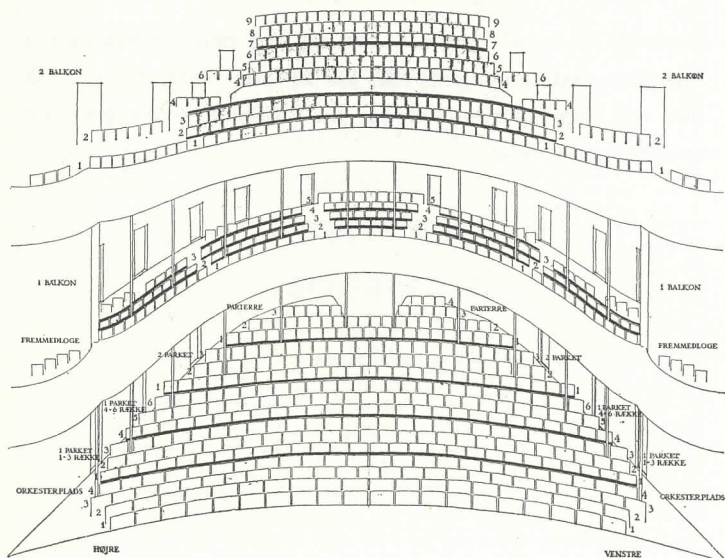
Sæsonen slutes med den amerikanske musical *Cabaret*, baseret på en roman af Christopher Isherwood. Stykkets 2 hovedroller er lagt i hænderne på gæsterne Sigrid Horne-Rasmussen og Simon Rosenbaum. Lulu Ziegler sætter i scene og englænderen Gordon Marsh arrangerer dansene. Odense By-Orkester medvirker under ledelse af Poul London.

AALBORG TEATER slutter sæsonen med Peter Ustinov's *Friheden længe leve*. Inger Bagger spiller den kvindelige hovedrolle som lady Fitzbutress og har som partner Poul Petersen som general Fitzbutress. Desuden medvirker Harald Hejst, Lisbet Dahl, Gorm Worsaae Nielsen, Jan Nærvig og Anne Marie Helger i vigtige roller.

Ole Walbom har sat i scene.

SVALEGANGEN spiller den svenske revykomedie *Tømmerflåden* i Kristen Bjørnkjærs danske bearbejdelse og i Jacob Oshlags instruktion.

Bl. a. medvirker Bent Thalmay, Birgit og Bent Conradi samt Michael Fønss.

	Ord. pris		Ord. pris
2. balkon, 7.-9. rk.	5,00	1. balkon, 3. rk., midtfor ...	20,50
2. balkon, 4.-6. rk.	8,00	1. balkon, 2. rk.	20,50
2. balkon, 2. rk., siderne ..	8,00	1. balkon, 1. rk.	23,50
2. balkon, 2.-3. rk., midtfor .	10,00	Parterre	12,25
2. balkon, 1. rk.	14,50	2. parket, 1.-3. rk.	15,50
1. balkon, - fremmedloge .	26,00	1. parket, 4.-6. rk.	19,50
1. balkon, 4.-5. rk.	15,50	1. parket, 1.-3. rk.	20,50
1. balkon, 3. rk., siderne ...	10,00	Orkesterplads, 1.-4. rk. ...	23,50

Billetter kan købes og forudbestilles uden forhøjelse 6 dage frem fra kl. 11-18 i Scalas forhal. Efter kl. 18 salg til forestillingsaftenen i billetkontoret i teatrets forha. - **Teefon 12 26 22.**

Billetpriserne kan forandres ved gæstespil, tourneur og særforestillinger. - Ved tlf.-bestilling betales et noteringsgebyr af 20 øre pr. billet. Alle ovennævnte priser er incl. garderobe og moms.

Programmets forside:

Illustration til kgl. bygningsinspektør, arkitekt Hack Kampmanns originalprojekt, 1898.